

Krant poëzie

IN MEMORIAM

De laatste gedichten
van Hans Tentije

COLUMN

Nieuwe columnist:
Willem Jan Otten

INTERVIEW

In gesprek met
Tua Forström

Edward
van de Vendel

Tien heel, héél
autobiografische
gedichten'

Inhoud

INTERVIEW

'Ik schrijf mezelf steeds vrij' —
Een gesprek met Edward van de Vendel

2

© Victor Schiferli

IN MEMORIAM

Hans Tentije —
Met nieuwe gedichten

8

© Koen Broos

INTERVIEW

'Ik schrijf voor wie
luistert met een
innerlijk oor' —
In gesprek met
Peter Holvoet-Hanssen

32

© Freies Deutsches Hochstift / Frankfurter
Goethe-Museum, Foto: Ursula Edelmann

REPORTAGE

Goethe, Schiller en
de Frühromantik —
Op zoek naar de wortels
van de Romantiek

47

- 12 OVER Bernard Dewulf
15 OVER Roel Richelieu Van Londersele
16 OVER Nachoem M. Wijnberg
18 MUSEUMGEDICHT Hester Knibbe
20 DE ZEEF
22 DEBUUT Antony Samson
23 DEBUUT Erwin Hurenkamp
24 DEBUUT Sandra Roobaert
25 GRADUS AD PARNASSUM
26 ESSAY Over de versregel
30 GEDICHTEN Rozalie Hirs
36 OVER Ron Elshout
38 OVER Paul Meeuws
40 OVER Antoon Van den Braembussche
41 GEDICHTEN Birsén Taspinar
44 VERTAALD Elke de Rijcke
52 OVER Ilya Kaminsky
56 OVER Alfonsina Storni
58 INTERVIEW Tua Forsström
62 COLUMN Willem Jan Otten
64 GEDICHTEN Frank Pollet
66 OVER Ingeborg Bachmann
67 OVER Nele Marian
68 OVER Martinus Nijhoff
70 ESSAY Christine D'haen
en het Gezellearchief
74 DE SCHATKAMER VAN POËZIECENTRUM
76 GEDICHTEN Bart Van der Straeten
78 OVER Bette Westera
80 OVER Kees Torn
82 GEDICHTEN Onno Kusters
86 IN MEMORIAM Tine Ruyschaert
87 OVER Sarah Wagemans
88 U NU! Wende

© Antoon Vandeveld

© Joksie Elis Blessemans

Juni over april, een metamorfose in verzen

Het is alweer bijna tien jaar geleden we in *Poëziekrant* aandacht besteedden aan het dichtwerk van **Elke de Rijke**. Tijd voor een inhaalbeweging.

© Antoon Vandeveldde

KATELIJNE DE VUYST

Sinds 2005 publiceerde De Rijke vier dichtbundels met intrigerende titels, waarin ze zich liet inspireren door de wereld van de kunst (film, toneel, poëzie), maar ook door de wetenschappen, van de biologie tot de astrofysica. Het mag dus duidelijk zijn dat ze in haar werk de traditionele poëzieopvattingen probeert te overstijgen: *troubles. 120 expériences. Précisions* (Tarabuste, 2005) werd ontwikkeld op basis van de tentoonstelling *Visionair Oostenrijk* van Harald Szeeman; *gouttes ! lacets, pieds presque proliférants sous soleil de poche* (Le Cormier, 2006) is verankerd in het dichtertlijk universum van Andrea Zanzotto en Marina Tsvetajeva; in *Västerås* (Le Cormier, 2012) trad ze in het Zweedse voetspoor van de Russische cineast Andrej Tarkovski en in *Quarantaine* (Tarabuste, 2014) gebruikte

ze het universum van theatermaker Romeo Castellucci als uitgangsbasis van het boek.

In feite waren die vier bundels onderdelen van hetzelfde project waarin De Rijke onderzoek deed naar de begeerte in al haar aspecten: zowel de seksuele vorm ervan als liefde en verlangen, de band tussen familieleden – ouders en kinderen, broers en zussen, tweelingen, vriendschap –, maar ook het streven naar artistieke erkenning, de scheppende daadkracht. Ze betrok dit onderzoek op de vier elementen (water, lucht, aarde en vuur) die het leven van de mens tot leven maken en sloot hierbij geen enkele levensvorm uit: in ons bestaan zijn het vegetale, het dierlijke en het menselijke immers altijd met elkaar verbonden. Haar dichtertlijke stem biedt toegang tot een diepere beleving en het materiaal dat ze daartoe gebruikt is 'de verbeelding van de gebeeldhouwde zin', zonder dat ze zich daarbij in een hermetische taal wenst op te sluiten – hoewel ze de wetenschappelijke termen niet schuwt: in de poëzie moet alles aan bod kunnen komen, ook de wetenschap. In haar nawoord bij haar jongste bundel *Juin sur avril* (éditions Lanskine, 2021) schrijft De Rijke dat ze deze methode, waarbij ze vooral haar eigen emoties, lichaams- en gemoedstoestanden tot op het bot analyseerde, voor haar gevoel had uitgeput. Met *Juin sur avril* is ze begonnen aan een nieuwe fase van haar poëtische research. Voortaan richt ze zich in de eerste plaats op de oorsprong van onze emoties, vraagt ze zich af hoe die gevoelens de menselijke geest gestalte geven en beïnvloeden. Bij dit nieuwe onderzoek laat ze zich leiden door de recentste bevindingen

ELKE DE RIJCKE studeerde Romaanse filologie en literatuurwetenschappen. Ze is dichtster en vertaler, performer en kunst- & literatuurdocent aan de Brusselse kunsthogeschoolen ESA Saint-Luc en erg (École de Recherche Graphique), waar ze The Living Library en Physical Poetics leidt. In oktober 2023 verschijnt bij Lanskine *Et puis, soudain, il carillonne*, een omvangrijke bloemlezing uit haar eerste vijf bundels. <http://elkederijcke.be>

OVER DE VERTALER

KATELIJNE DE VUYST studeerde Romaanse filologie en literair vertalen. Ze vertaalt proza uit het Frans en poëzie uit het Engels, Frans en Nieuw-Grieks.

uit de neurowetenschappen (Antonio Damasio en Giovanni Frazzetto e.a.) en door alle mogelijke kunstvormen en -werken. Het eerste hoofdstuk verscheen bij Druksel (2017) in een aparte bibliofiele tweetalige uitgave (Frans-Nederlands).

De dichtbundel heeft als uitgangspunt de installatie *The Flux and the Puddle* (2014) van de Canadese kunstenaar David Altmejd, een werk dat De Rijcke in haar nawoord beschrijft als een minutieus maar labyrinthisch georganiseerde kubus waarin zich allerlei hybride, antropomorfe wezens, plantaardige, dierlijke en minerale organismen bevinden en ontwikkelen. Ze vat het op als een theater waarin psychische en fysieke staten in een microscopisch en macroscopisch universum aan het oog voorbijtrekken, terwijl de minder goed zichtbare binnenruimte, die verbonden is met de vier andere delen, als een soort katalysator fungeert. Net als de reusachtige sculptuur is *Juin sur avril* onderverdeeld in vijf stukken, de vier vlakken van de kubus met in het midden 'De bruidskamer'. Hoe ingenieus de bundel gestructureerd is, blijkt al meteen vanaf de eerste bladzijden, die niet alleen als inhoudstafel dienen, maar meteen een gedicht vormen, waarvan de inhoud naarmate je verder leest steeds duidelijker wordt. Ter illustratie hiervan de regels die bij de derde zijde horen:

III *in die mate werd ik van mijn lichaam beroofd dat mijn verstand getuige moet zijn van dat wat me werd ontstolen*

insolatie
aardworm
glibberig deze grond, boring via vrouwelijke kracht
(welke kracht zei je?)
de elleboog en de streling
je hele stad
een plaats
de keuze
gekomen
ik wil graag
misschien
efficiëntie van de woorden
geen andere optie
nieuwe vorm
AM
arme geest
dilatatie
als alles om zeep gaat, je instinct negeren

Bijzonder ook is dat elk hoofdstuk wordt ingeleid door een vers van Kees Ouwens, een dichter die De Rijcke na aan het hart ligt en die ze in het verleden al in het Frans vertaalde. In de loop van 2024 zal ze trouwens zijn *Mythologies (Mythologieën)* publiceren, gevolgd door 'Du corps mythologique au corps mystique' ('Van het mythologische lichaam naar het mystieke lichaam').

Elke de Rijcke onderneemt een poging om de metamorfose te beschrijven van een astrologisch vuurteken (ramvrouw, april) in een luchtteken (tweelingvrouw, juni). De gedaanteverandering wordt dag aan dag gevolgd via nauwgezette observaties van wat zich in de hersenen, de organen, het oog, het bloed, benen en voeten afspeelt, terwijl Altmejds beeldhouwwerk de interpretatie stuurt. De dichter stelt vragen over de bestemming van lichaam en geest (of ziel), over de mogelijkheden om die uit te breiden via de verbeelding en via de kunstwerken die haar bij het schrijven begeleiden. Gaandeweg stelt ze vast hoe realiteit en fantasie uiteindelijk in elkaar vervloeien. Dit levert enerzijds heel precieze, lucide regels op, die anderzijds in contrast staan met raadselachtige, haast mystieke verzen over lichamelijke verlangens en droom, en de banden daarvan met het nabije en verre universum. Thematisch worden aldus verschillende draden ontsponnen die ook taalkundig met elkaar verweven worden, wat leidt tot een hybride, maar tegelijkertijd heel secuur beeld van de gemoedstoestand waarin ze zich tijdens het schrijven bevond. Op die manier wordt *Juin sur avril* een zoektocht naar een tweeling: de spiegel van het ik dat de dichter volledig wil doorgronden, in de diepte en de hoogte, de lengte en de breedte, wat meteen ook de aanwezigheid verklaart van de vele woorden die ruimtelijkheid en beweging, groei en diepgang oproepen. Uiteindelijk vormt het boek de neerslag van een bestaan, een verkenning van lichamelijk, geestelijk en emotioneel leven, waarbij allerlei bewustzijnsvormen en kennisvelden worden aangeraakt. Met name belangrijk zijn de neurowetenschappen, die grote invloed uitoefenen op de manier waarop de werkelijkheid tegenwoordig wordt opgevat, een organische werkelijkheid waarin alle levensvormen – van oppervlakkige cellen tot neuronen – bepalend zijn voor de voorstellingen en de beslissingen die eruit voortvloeien.

De hier bijgevoegde gedichten zijn afkomstig uit 'De bruidskamer', het centrale gedeelte van *Juin sur avril*. De afdeling 'kosmische lente' werd geïnspireerd door *Printemps cosmique* van Frantisek Kupka en *Qualle (Kwallen)* van Alexander Schellow.

kosmische lente 2 / QUALLE 3 →

het betreft een dubbele lente op zoek naar zichzelf via wolken

het betreft heuvels thans
in een druk verkeer
maar relaxter bij de randen

afhankelijke luchtmassa's
met kneedbaar lichaam

naar voren gestuwd
als festoenen van armen, ruggen en billen

als boomkruinen en koolzaadbloemen

~
een lente die op zal springen
gespied door gestage bloemenomhelzingen

die het kosmische veld verbuigen

juni over april

vervuld maar vergankelijk
met het risico elke dag opnieuw alles te verliezen

black hole light gebroken
in Adriatisch blauw waaruit groentinten ontstaan

het wijkt naar rechts af en ik ben alleen

~
een leven lang op zoek naar een tweeling

's ochtends bij het ontwaken van april
duister te midden van nevellandgebieden

kou van watervallen ondanks warme robijnen

de ziel die naar haar kern crawlt
heeft een zware vleugel

galoppeert over lichamen en ravijnen

op zoek naar juni

men viert de verloving die dan wordt ontbonden

~

tanende bloemengolven

de snikken van april vervagen op het luchtige juni

het sterrenscherm wordt lichter
onder knipperende interpuncties

maar elke dag dient de cirkel weer gesloten
de verrijzenis van wat nooit is geweest

als je het vel van de vrucht weghaalt
verschijnt een vel

dat alleen op onze handen wacht

kosmische lente 2 / QUALLE 3 ←

meestal zal mijn hand in de bruidskamer

juni met april vervlechten

op het eind van de race een troebeling –

veel druiven, echte of verdichte,
open vruchten waar wit uit vloeit

zonder die vloeistof is niets

de plas is teder, de vingers zijn teder

de hoofden moeten we om de tafel houden
ze draaien, schimmig